

Joanna Niewiadomska-Kocik*

Środowisko rodzinne jako czynnik stymulujący u dziecka potrzebę obcowania ze sztuką

W rodzinie zaspokajane są podstawowe, biologiczne i psychologiczne potrzeby dziecka, które jest otoczone miłością, troską, opieką, gdzie czuje się bezpiecznie. Rodzina jest dla dziecka podstawowym środowiskiem kształtującym jego sposób postrzegania świata. Rodzina przekazuje wartości i normy społeczne. Jest terenem socjalizacji dziecka. Stanowi podłoże do zdobywania doświadczeń, na którym dziecko wypróbuje swe siły i możliwości, mając oparcie i wzorce w rodzicach; na ich pomoc i wsparcie może zawsze liczyć¹.

S. Kot pisał: „Człowiek rozwija się dopiero w obrębie swego środowiska zbiorowego, w rodzinie, w rodzie i związku religijnym, w klasie społecznej, narodzie, państwie. W zbiorowym współżyciu wytwarza ludzkość różne dobra, które składają się na pewien całościowy kształt wspólnego dorobku, mogący się udzielać jednostkom i grupom oraz

* Joanna Niewiadomska-Kocik, Uniwersytet Rzeszowski.

¹ M. Przetacznikowa, Z. Włodarski, *Psychologia wychowawcza*, Warszawa 1986, s. 441.

dziedziczyć przez następne pokolenia”². Każda rodzina pełni wobec swoich członków oraz społeczeństwa różnorodne funkcje, do których należą: prokreacyjna, socjalizacyjna, materialno-ekonomiczna, legalizacyjno-kontrolna, opiekuńczo-wychowawcza³.

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie wyników badań, które skupiały się wokół znaczenia uczestnictwa dzieci i ich rodzin w wydarzeniach odbywających się w ramach Artystycznych Kramnic, a także dokonanie analizy założeń programowych projektu. W artykule postawiono hipotezę, że środowisko rodzinne kształtuje u dziecka potrzebę zainteresowania sztuką. Hipotezę tę analizowano realizując badania odnoszące się do założeń programowych Artystycznych Kramnic, inspiracji w dziedzinie organizacji projektów edukacyjno-artystycznych będących bodźcem do powstania przedsięwzięcia, badając zakres uczestnictwa rodziców i ich dzieci w projekcie edukacyjnym pn. Artystyczne Kramnice, czyli Sochaczewska Strefa Dziecięcej Kreatywności. Materiał analizowany w artykule został zebrany podczas badań empirycznych w okresie od września 2017 do marca 2020 r. W badaniach zastosowano metody jakościowe: analizę tekstu, obserwację uczestniczącą z zastosowaniem techniki wizualizacji, wykorzystano także metodę *case study* (studium przypadku), analizę danych zastanych (*Desk Research*), w tym analizę dokumentów osobistych i analizę dokumentów instytucji. Ponadto autorka badań wykorzystwała technikę obserwacji uczestniczącej⁴, prowadząc z rodzicami rozmowy dotyczące znaczenia uczestnictwa ich dzieci w projekcie. Wykorzystano materiały z so-

² S. Kot, *Historia wychowania*, t. 1. *Od starożytnej Grecji do połowy wieku XVIII*, Warszawa 1996, s. 1.

³ J. Pielkowa, *Rodzicielskie troski*, Warszawa 1988, s. 7.

⁴ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2005, s. 312.

chaczewskiej prasy i mediów społecznościowych, zdjęcia archiwalne wykonywane podczas przeprowadzania badań. Dokonana została analiza publikacji naukowych, popularnonaukowych i innych związanych z omawianą tematyką, z uwzględnieniem pedagogiki wieku dziecięcego, procesu edukacji artystycznej. Dokładniejszej niż inne analizie poddano te publikacje, które dotyczyły projektów artystycznych dla dzieci. W ramach analizy danych zastanych badaniu poddano materiały przygotowywane przez organizatorów: Wydział Kultury, Turystyki i Promocji Miasta Sochaczew. Wśród tych dokumentów były programy sześciu edycji Artystycznych Kramnic, wykazy wykonawców, ich biografie, opisy poszczególnych wydarzeń, plakaty, materiały promocyjne, indeksy. Metodę *case study* zastosowano do analizy pojedynczego przypadku polegającego na szczegółowym opisie organizacji merytorycznej przez koordynatorkę projektu.

Artystyczne Kramnice, czyli rodzinny projekt spotkań ze sztuką

Współczesna edukacja poszukuje nowych, atrakcyjnych i skutecznych form, które mogłyby zachęcić dzieci i ich rodziców do uczestnictwa w poznawaniu sztuki i zmotywować do praktycznego zdobywania wiedzy. Przykładów takich działań jest wiele, jak chociażby projekt Smykofonia realizowany przez Fundację „Muzyka jest dla wszystkich”, czy cykl koncertów „Od brzuszka do uszka maluszka” organizowany w Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy przez dr Katarzynę Szewczyk i dr Annę Nogaj. Sochaczewskie Artystyczne Kramnice skutecznie odpowiadają na zapotrzebowanie w aspekcie kultury wysokiej i są projektem rozwijającym u dzieci apetyt na sztukę, w którym uczestniczą całe rodziny. Sochaczewską Strefę Dziecięcej Kreatywności

zainaugurowano 24 września 2017 r. Projekt ten nosi tytuł „Artystyczne Kramnice” ze względu na miejsce, w którym wydarzenie się odbywa. Kramnice, czyli sochaczewskie hale targowe, zostały wybudowane w latach 1828–1833. Są one szczególnie częścią materialnego dziedzictwa kulturowego, a zarazem jednym z nielicznych ocalałych zabytków Sochaczewa. Od roku 2013 Kramnice są siedzibą Miejskiej Biblioteki Publicznej w Sochaczewie i siedzibą wielu organizacji pozarządowych. Doskonała lokalizacja w ścisłym centrum miasta i bogata infrastruktura sprawiają, że obiekt ma doskonale walory do organizacji wydarzeń kulturalnych i społecznych, takich jak Artystyczne Kramnice. Organizatorem sześciu edycji projektu jest Miasto Sochaczew Wydział Kultury, Turystyki i Promocji Miasta przy współudziale Sochaczewskiego Centrum Kultury. Opiekę merytoryczną nad projektem sprawuje doświadczony dydaktyk, absolwentka Akademii Muzycznej w Warszawie, Katarzyna Orlińska.

Zaproszenie do udziału w Artystycznych Kramnicach skierowano do dzieci o dużej rozpiętości wiekowej: od niemowlaków do dzieci w wieku 10–11 lat. Od pierwszej odsłony Sochaczewska Strefa Dziecięcej Kreatywności cieszy się bardzo dużą popularnością i skupia w każdą niedzielę ponad 200 osób. Wydarzenia w ramach Artystycznych Kramnic odbywają się w sesji jesiennej i wiosennej. Prezentowane są interaktywne teatry muzyczne, kreatywne warsztaty taneczne, folklorystyczne, etnograficzne, muzyczne, plastyczne, gordonowskie, pokazy sztuki cyrkowej. Dzieci uczestniczą wraz z rodzicami w magicznych krajinach różnych dziedzin sztuki. Program jest starannie dobrane i analizowany pod względem merytorycznym. Interdyscyplinarne warsztaty artystyczne dostosowane do wieku dzieci to propozycja interesującego, rodzinnego spędzenia niedzielnego wolnego czasu.

Założenia programowe i organizacyjne Artystycznych Kramnic

Program każdej edycji Artystycznych Kramnic jest bardzo starannie dobierany zgodnie z przeświadczeniem, że najbardziej wymagającymi odbiorcami sztuki są dzieci. W Sochaczewskiej Strefie Dziecięcej Kreatywności znajdziemy różne dziedziny sztuki: muzykę, plastykę, taniec, sztukę cyrkową, a także elementy wiedzy teoretycznej związanej ze sztuką, czasami zajęcia mają charakter interdyscyplinarny. Wśród założeń programowych naczelną rolę zajmuje maksyma, że starannie dobrane wykonawstwo artystyczne powinno być na najwyższym poziomie. W przypadku zajęć muzycznych i tanecznych muzyka wykonywana jest na żywo. Poszczególne elementy winny być tematycznie różnorodne, podane w atrakcyjny sposób, aktywizując dzieci. Wydarzenia są tak zaplanowane, aby mogły być wspólnym doświadczeniem sztuki, czyli tak, aby angażować rodziców i wskazywać im sposób aktywnej, mądrej zabawy z dziećmi w domu. Zajęcia są organizowane w przyjaznej atmosferze w trzech grupach wiekowych – od niemowlaków do 3 roku życia, dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat i od 7 do 11 lat. Zajęcia odbywają się w niedziele dla pierwszej grupy wiekowej o godzinie 10.45 i 11.30, a dla pozostałych grup wiekowych o godzinie 12.15. Publiczność jest w pobliżu wykonawców na przygotowanych wykładzinach. W ten sposób dystans pomiędzy wykonawcami i publicznością jest skrócony. Zajęcia mają charakter warsztatowy i są bezpłatne. Projekt ma swój układ graficzny. Na początku sesji dzieci otrzymują indeksy, w których zbierają kolorowe stempelki – rączki. Zajęcia odbywają się bez wcześniejszych zapisów, a organizatorzy są w stanie przygotować takie, w których może uczestniczyć ponad 200 osób. Informacje na temat Artystycznych Kramnic ukazują się w mediach lokalnych i są przesyłane zainteresowanym rodzicom mailowo.

Realizacja wydarzeń odbywających się w ramach Sochaczewskiej Strefy Kreatywności Dziecięcej

W ramach Artystycznych Kramnic odbywają się zajęcia gordonowskie Pa – Ra – Bam, a prowadzi je Magdalena Jaworska. Są to zajęcia umuzykalniające dla niemowląt i małych dzieci w wieku od 0 do 3 lat prowadzone według teorii uczenia muzyki Edwina E. Gordona, wybitnego badacza psychologii muzyki, pedagoga i muzyka jazzowego. Na zajęciach gordonowskich najważniejszym instrumentem jest głos. Prowadzący kieruje edukacją dzieci dwutorowo: tonalnie i rytmicznie. Podczas zajęć przedstawia się śpiewanki w różnych skalach, także takich, z którymi dziecko nie ma styczności na co dzień. Natomiast sferę rytmiczną rozwija się za pomocą rytmiczank, czyli prezentacji metrum dwudzielnego, trójdzielonego i nietypowego. Zarówno śpiewanki jak i rytmiczanki przedstawiane są na sylabach: PA, BA, DU, BAM, czyli takich, które dzieci będą mogły z łatwością powtórzyć. Ażeby utrzymać uwagę małych słuchaczy utwory są przeplatane ze sobą w różnych skalach, metrum i tempie. Istotnym elementem zajęć gordonowskich jest ruch. Według Edwina Gordona muzyka nie może istnieć bez ruchu. Prowadzący proponuje ruch, a dzieci próbują go naśladować. Kolejny ważny składnik zajęć stanowi improwizacja. Nauczyciel powinien być wyczulony na dźwięki generowane przez dzieci, odbierać je i wkomponowywać w większe fragmenty muzyczne. Dzięki temu dziecko nabiera pewności, że ono ma coś ważnego do przekazania. Dla uatrakcyjnienia zajęć wykorzystywane są różnorodne rekwizyty, takie jak bańki mydlane, kolorowe chusty, woreczki z grochem, piórka, liny, chusty animacyjne. Zajęcia gordonowskie oprócz możliwości rozwoju muzycznego dziecka stanowią okazję do atrakcyjnego spędzenia czasu rodzica z dzieckiem, wspólnej zabawy. Warto podkreślić, że przychodzenie na zajęcia nie ma wiązać się z jego karierą mu-

zyczną, ale – co bardzo ważne – ma wywołać u dziecka „apetyt” na muzykę.

Zajęcia muzyczne dla dzieci w wieku powyżej trzeciego roku życia – „Rozmaitości dźwiękoczułe” – prowadzi Katarzyna Orlińska. Zajęcia umuzykalniające czerpią z metody Emila Jaques-Dalcroze oraz koncepcji Carla Orffa. Podczas spotkań są realizowane małe formy muzyczno-ruchowo-plastyczne: zarówno interpretacje piosenek, wybranych utworów z literatury klasycznej, muzyki filmowej i rozrywkowej z użyciem rekwizytów. Projekt realizuje pomysły na wykorzystanie instrumentarium Orffa do ilustracji specjalnie opracowanych utworów. Ideą „Rozmaitości dźwiękoczułych” jest dostarczenie dzieciom artystycznych przeżyć, a przede wszystkim rozbudzenie kreatywności, chęci współtworzenia poprzez realizację wspólnych pomysłów, odzwierciedlanie własnych spostrzeżeń za pomocą ruchu, głosu, rytmu, dynamiki i wszystkich potrzebnych elementów kreatywnego muzykowania. Zamierzeniem jest również utworzenie kreatywnego zespołu, prezentującego „Rozmaitości dźwiękoczułe” na koncertach i pokazach dla szerszego grona publiczności. Muzyka klasyczna ma nieoceniony wpływ na osobowość człowieka, pobudza wyobraźnię, pogłębia wrażliwość, rozwija umiejętność koncentracji, pozwala wyrażać siebie i swoje emocje. Wczesne kontakty ze sztuką zachęcają dziecko do własnej aktywności twórczej w przyszłości⁵.

Kolejna odsłona to sztuki piękne. Zajęcia plastyczne „Coś z...” są prowadzone przez Barbarę Derdę. „Coś z wody, z wełny, z ciasta, z gipsu, z łądyżki, z gęsiego jaja, z wdmuszki, coś na szkle” jest próbą odzwierciedlenia nieokiełznanej fantazji twórczej. „Każde dziecko może, każde

⁵ N. Moreno-Kamińska, *Muzyka a zabawa – edukacja muzyczna w społeczeństwie ponowoczesnym*, „Konteksty Kształcenia Muzycznego” 2011, t. 4, nr 2, s. 85.

dziecko potrafi” to przesłanie merytoryczne tych zajęć. Wytwory pracowitych twórczych rączek mogą dzieci zabrać ze sobą do domu na pamiątkę. W ramach projektu zajęcia odbywają się w cyklach i noszą tytuły: Kreatywna niedziela, Teatryk w niedzielę, Roztańczona niedziela, Magiczna niedziela. „Kreatywna niedziela” to organizacja zajęć gordonowskich Pa-Ra-Bam, zajęć muzycznych „Rozmaitości dźwiękoczułe”, zajęć plastycznych „Coś z ...”, a także warsztaty improwizacji dla dzieci „Opowiedz mi bajkę” realizowane przez Polskie Towarzystwo Muzyki Współczesnej. Są to zajęcia, podczas których dzieci wraz z ich animatorami uczą się, bawią oraz improwizują w towarzystwie świetnych muzyków, ciekawych instrumentów (bałkańskie instrumenty tradycyjne: gajda, kawał, tapan) i niezwykłych książek. Kreatywna niedziela to także interaktywne koncerty i warsztaty z Sochaczewską Orkiestrą Dętą prowadzoną przez Justynę Piątkowską-Duraj. Dzieci poznają tajniki gry na instrumentach dętych drewnianych i blaszanych. Interaktywny koncert dla najmłodszych „Przyjaciele z muzycznego ogródka” to kolejna odsłona Kreatywnej Niedzieli. Prezentacja instrumentów muzycznych na kanwie bajek, piosenek oraz utworów muzyki klasycznej, filmowej, rozrywkowej wykonywanej na żywo, z aktywnym udziałem widowni to atuty tego artystycznego przedsięwzięcia realizowanego przez Magdalenę Jaworską i Katarzynę Orlińską. Za przyczyną Heweliuszy Nauki poznajemy proces powstawania dźwięku. W interaktywnym pokazie „Niech zabrzmie muzyka!” dowiadujemy się, co łączy fizykę i muzykę, od czego zależy wysokość dźwięków, co drga i gra w instrumentach muzycznych, a także w nas samych. Dzieci eksperymentują z rytmem i melodią, tworzą orkiestrę grającą na kolorowych rurkach. Dzięki Heweliuszom Nauki możemy dowiedzieć się też, jak funkcjonuje „Nasz niesamowity mózg”. Podczas pokazu dzieci testowały swoje zmysły zastanawiając się, w jaki

sposób mózg zbiera i przetwarza docierające do niego sygnały.

W kreatywnej niedzieli spotkamy Wioskę Ginących Zawodów, czyli warsztaty dla dzieci wraz z prezentacją poszczególnych rzemiosł (np. warsztaty praśnicze), warsztaty komiksowe albo ćwiczące nasz mózg spotkania z planszówkami. „Teatrzyk w niedzielę” to prezentacja spektakli teatralnych połączona z warsztatami. W wykonaniu Teatru Pod Orzełkiem widzieliśmy spektakle lalkowe „Czarne i białe”, „3x królowna, 3x smok”, czy „Opowieści starego kredensu”, podczas których profesor Hilary Szczebrzeszyński opowiedział legendę o Złotej Kaczce oraz bajkę o Grzecznym Ryce-rzu, który dobrocią pokonał smoka. W wykonaniu Teatru Katarynka widzieliśmy przedstawienie „Księżniczka Rosa i Klimek”. Teatr lalek „Pinokio” wystawiał „Przygody we-sołego psiuńcia”, a „Bajkę o Smoku i Królu Leniuchu” pre- zentował Teatr Bajlandia. Częstym gościem Artystycznych Kramnic jest Teatr CoNieco, w którego wykonaniu widzieli- śmy przedstawienia „Nie tylko o Brzydkim Kaczątku”, „Tak jest dobrze”, „Królem być i przyjacielem” oraz „Baśnie z pa- rasola Ole Zmruż-oczko”. Każde przedstawienie połączone jest z warsztatami teatralnymi, będącymi syntezą sztuk mu- zycznych, teatralnych i plastycznych.

Roztańczona niedziela to kolejna forma prezentacji sztuki, która skupia różne formy tańca od folkloru, poprzez ta- niec dawny aż do tańca klasycznego i współczesnego. W ra- mach zajęć folklorystycznych odbywają się spotkania z Ka- pelą Mazowiecką. Dzieci mają okazję do spotkania z za- gadnieniami etnograficznymi, poznają instrumenty ludowe, tańce, tradycje i zabawy ludowe. „Drepcę konik drepcę” to regionalne zabawy ludowe z Katarzyną Proch, instruktorką tańca ludowego z Sochaczewskiego Centrum Kultury, która stworzyła autorski program artystyczny powołując do życia Młodzieżowy Zespół Pieśni i Tańca „Folklorek”. Program ten został utworzony w celu nauczania dzieci i młodzieży

tańców ludowych z różnych regionów Polski i tańców narodowych. Podczas prób dzieci uczą się sztuki śpiewu i staropolskich zabaw ludowych. To na tych zajęciach wycinają hołubce, cwałują, śpiewają gwarą ludową.

Roztańczona niedziela to także Tańcograjka, czyli muzyczno-taneczne warsztaty dla dzieci oparte na polskiej kulturze tradycyjnej i niezwykle bogatym folklorze dziecięcym, muzyce, grach, zabawach, tańcach, pieśniach, wyliczankach, wierszykach, zagadkach i baśniach. Wykonawcy tego projektu od wielu lat praktykują muzykę ludową, ucząc się od mistrzów wiejskich gry i śpiewu, prowadząc badania terenowe, zajęcia edukacyjne i animacyjne związane z upowszechnianiem wiedzy o dawnym folklorze dziecięcym, realizując animacje muzyczne dla dzieci na podstawie tradycyjnego kalendarza obrzędowego. Dzięki przedstawicielom Klubu Tańca Towarzyskiego „Pasjonat” w mistrzowskiej obsadzie mamy sposobność zapoznać się z tańcem klasycznym. Tańce i zabawy dworskie prezentują zespoły specjalizujące się w wykonawstwie muzyki dawnej. Członkowie zespołów tańczą w kostiumach wykonanych na wzór oryginalnych renesansowych i barokowych strojów dworskich. Organizatorzy mają świadomość, że edukowanie dzieci poprzez zabawę związaną z polską tradycją, tańcami narodowymi czy folklorem rozpoczyna proces budowania tożsamości narodowej, przygotowując dziecko do dalszej edukacji w tym zakresie i do poszukiwania własnego „ja” w społeczności⁶.

Podczas Magicznej Niedzieli swój kunszt wielokrotnie prezentował iluzjonista Jędrzej Bukowski – gość wielu programów telewizyjnych. Z okazji ważnych wydarzeń Artystyczne Kramnice realizowały projekty nawiązujące m.in. do 100-lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości. Teatr pod Orzełkiem przedstawił spektakl pt. „Lekcja

⁶ Tamże, s. 93.

o Polsce, czyli bajka o Wiśle, Legenda o Smoku Wawelskim oraz o Warsie i Sawie". Innym projektem było spotkanie dzieci z Ignacym Janem Paderewskim i wykonywaną na żywo jego muzyką. Marzący o przygodach Ignasz znalazł na strychu wielką skrzynię, którą przyniósł do pokoju dzieciennego. Razem z siostrą Antosią odnalazł we wnętrzu kufra różne „skarby” – szablę pradziadka, krakowską czapkę z pawimi piórami, wachlarz z białych piór, które stały się pretekstem do wspólnej zabawy. Artystyczne Kramnice to projekt wychowujący przez sztukę, a każde wydarzenie niesie ze sobą przesłanie. Duża różnorodność tematyczna sprawia, że każdy znajdzie dla siebie interesujące propozycje programowe.

Artystyczne Kramnice jako forma kształtowania u dziecka potrzeby zainteresowania sztuką przez środowisko rodzinne

Już pierwsze przejawy aktywności artystycznej są bardzo ważne i będą zapamiętane przez dziecko na bardzo długo. Winny one wzbudzać zainteresowanie rodziców, którzy poprzez własne działania bądź udział w oferowanych programach edukacji artystycznej powinni je rozwijać. Powyższą tezę potwierdzają obserwacje zajęć gordonowskich PA-RA-BAM, które uczą rodziców, jak za pomocą rytmiczek i śpiewanek rozbudzać w dziecku apetyt na sztukę, a ponadto zachęcają do wspólnych zajęć w domu. Dzieci podczas tych zajęć wyciszają się, uspokajają, poznają ulubione śpiewanki i na zasadzie odruchu wykonują gesty przynależne do danej melodii. Należy pamiętać, że sztuka jest nośnikiem wartości estetycznych i to już w dzieciństwie kształtują się nawyki kulturowe i estetyczne. W wyniku obserwacji należy stwierdzić, że dziecko widząc aprobatę rodziców swoich artystycznych poczynąń czuje satys-

fakcję i radość. Jednym z najwcześniej pojawiających się mechanizmów psychofizycznych, które decydują o społecznym rozwoju dziecka, jest naśladownictwo, czyli mechanizm nauki poprzez obserwację. W związku z tym bardzo ważnym aspektem jest uczestnictwo rodziców w obcowaniu ze sztuką (śpiewanie, tańczenie, granie na instrumentach, np. perkusyjnych, rysowanie, zabawa w teatr). Stąd najważniejszym założeniem programowym projektu jest aktywne uczestnictwo rodziców w wydarzeniach Artystycznych Kramnic. Obserwacje wskazują na dużą świadomość rodziców w tym względzie. Często w swoich wypowiedziach mówią o atrakcyjnym spędzeniu wspólnego czasu, nie traktując tego jako odpoczynku od opieki nad dzieckiem. Wspólne uczestnictwo z rodzicami w wydarzeniach artystycznych, wspólne obcowanie ze sztuką staje się naturalną czynnością dziecka. Widać, że rodzice coraz częściej świadomie poszukują projektów artystycznych, w których mogliby uczestniczyć razem ze swymi dziećmi. Dziecko rozwija się emocjonalnie, intelektualnie odczuwając różne koloryty sztuki, stąd w ofercie programowej Artystycznych Kramnic obecność różnorodnych dziedzin sztuki. Rodzice wskazują, że uczestnicząc w projekcie mają świadomość faktu, że obcowanie ze sztuką przyczynia się do doskonalenia spostrzegawczości, umiejętności koncentracji, porównywania, dokonywania analizy i syntezy, zmusza do logicznego myślenia, doskonali pamięć i rozwija wyobraźnię. Wśród refleksji rodziców pojawia się stwierdzenie, że udział w wydarzeniach folklorystycznych, etnograficznych, historycznych wpływa na budowanie społecznej tożsamości. Rodzice są też świadomi, że stymulują za pomocą bodźców (zabawek, filmów) zapotrzebowanie na sztukę. Uważają jednak, że wśród tych bodźców najwłaściwszymi są te, które powstają w wyniku odbioru wydarzeń artystycznych. Poziom wykonawstwa, różnorodność sztuk sprawia, że bardzo często również dorośli odbiorcy pierwszy

raz doświadczają np. pokazów folklorystycznych, muzyki dawnej, prezentacji instrumentów bałkańskich. Jak wskazują obserwacje, wykonawstwo muzyki na żywo mobilizuje dzieci do skupienia uwagi. Obserwacje uczestników potwierdzają, że Artystyczne Kramnice bardzo często stają się miejscem przewycięzania własnej tremy, niepewności i zawstydzienia. Artystyczne Kramnice angażują, zachęcają i inspirują, wychowują przyszłego świadomego odbiorcę sztuki, będąc „kultowym” miejscem twórczego spędzania czasu wolnego.

*

W wyniku realizacji procesu badawczego, przeprowadzenia obserwacji uczestniczącej z zastosowaniem techniki wizualizacji, analizy tekstu, analizy danych zastanych i zastosowaniu metody *case study* udało się dokonać analizy programowej Artystycznych Kramnic i stwierdzić, że projekt ten jest wartościową formą kształtowania u dziecka potrzeby zainteresowania sztuką. W wyniku analizy zebranego materiału badawczego okazało się dowodnie, że to środowisko rodzinne odpowiada za rozbudzanie potrzeby zainteresowania sztuką. Wspólne uczestnictwo w projektach artystycznych pobudza i zachęca dziecko do aktywności artystycznej.

W artykule zostały przedstawione założenia programowe, koncepcje metodyczne i organizacyjne Artystycznych Kramnic, inspiracje merytoryczne i charakterystyka poszczególnych wydarzeń. Sochaczewska Strefa Dziecięcej Kreatywności to miejsce integracji pokoleniowej i rodzinnej, w której uczestniczą dzieci, rodzice i bardzo często dziadkowie. Dorośli bardzo chętnie uczestniczą w formach warsztatowych. Wspólnie tworzą zabawy, a co najważniejsze – przenoszą te formy do swoich środowisk. Podczas zajęć tworzą się relacje społeczne pomiędzy wykonawcami a odbiorcami, powstaje artystyczne podłoże do komunikacji. Uczest-

nicy są odbiorcami i zarazem wykonawcami, tworząc w ten sposób unikatowy proces społeczny. Rodzice uczestnicząc i współtworząc ten projekt dają przykład, zachęcają do twórczego odbioru otaczającego świata, wpływają na rozwój potencjału artystycznego i są wzorem do naśladowania przez swoje dzieci.